

KS. MIECZYŚLAW POLAK

CECHY ŚWIĘTOŚCI PREZBITERA
W ŚWIETLE ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ
GAUDETE ET EXSULTATE PAPIEŻA FRANCISZKA

CHARACTERISTIC FEATURES OF THE PRIESTLY HOLINESS
IN THE LIGHT OF APOSTOLIC EXHORTATION *GAUDETE ET EXSULTATE*
OF THE HOLY FATHER FRANCIS

Abstract. One of the important themes that was taken up at the Second Vatican Council was the ministry and life of the presbyter. This teaching found a reception and development in many statements of the post-Conciliar Popes. They show both the essence of being a priest and the conditioning of his ministry in the modern world. From these two premises – ontological and kairological – can be drawn conclusions, that relate to the pastoral ministry of the priest. One of them is the statement that the priest's activity should flow from a certain spirituality. This article attempts to present the characteristic features of the spirituality of the contemporary presbyter in the light of the teaching of post-Conciliar Church, with particular emphasis on the apostolic exhortation *Gaudete et exsultate* on the call to holiness in today's world of the Holy Father Francis. These qualities are: the pastoral character of holiness, joy and mercy.

Key words: presbyter; holiness; joy; mercy; teaching of the Church.

Powołanie do świętości jest podstawowym powołaniem każdej chrześcijanki i każdego chrześcijanina. Wyraźnie zaznaczył to św. Piotr w swoim liście, przywołując słowa zapisane na kartach Księgi Kapłańskiej: „Nie sto-

Ks. dr hab. MIECZYŚLAW POLAK, prof. UAM – Zakład Teologii Pastoralnej i Prawa Kanonicznego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; adres do korespondencji: ul. Wieżowa 2/4, 61-111 Poznań; e-mail: mpolak@amu.edu.pl; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3381-189X>

Rev. Dr. Hab. MIECZYŚLAW POLAK, Prof. of UAM – Department of Pastoral Theology and Canonical Law in the Faculty of Theology at the Adam Mickiewicz University in Poznań; address for correspondence: ul. Wieżowa 2/4, 61-111 Poznań; e-mail: mpolak@amu.edu.pl; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3381-189X>

sujcie się do waszych dawniejszych żądz, gdy byliście nieświadomi, ale w całym postępowaniu stańcie się wy również świętymi na wzór Świętego, który was powołał, gdyż jest napisane: „Świętymi bądźcie, bo Ja jestem święty” (1P 1, 14-16). To powszechne powołanie do świętości – równe co do istoty – znajduje swoją specyfikę w różnorodności powołań szczegółowych, wśród których znajduje się m.in. powołanie do kapłaństwa. Celem niniejszego artykułu jest odniesienie nauczania papieża Franciszka zawartego w adhortacji apostolskiej *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości we współczesnym świecie do posoborowej wizji kapłańskiej świętości i ukazanie wybranych, głównych cech tej świętości, takich jak pastoralny charakter, radość oraz miłosierdzie.

I. PASTORALNY CHARAKTER ŚWIĘTOŚCI

Publikując adhortację o świętości w świecie współczesnym, papież Franciszek chce „przede wszystkim przypomnieć o powołaniu do świętości, które Pan kieruje do każdego z nas, o tym wezwaniu, które kieruje też do ciebie: «Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty» (Kpł 11, 44; 1 P 1, 16)”¹. Formułując to pragnienie, wskazuje na nauczanie II Soboru Watykańskiego, wyrażone w słowach: „Wszyscy wierni, wyposażeni w tyle tak wielkich środków zbawienia, we wszystkich sytuacjach życiowych i w każdym stanie powołani są przez Pana, każdy na właściwej sobie drodze, do doskonałej świętości, jak sam Ojciec jest doskonały”².

Jakkolwiek powołanie do świętości nie jest zarezerwowane dla jakiejś tylko grupy chrześcijan, dla jakiegoś stanu życia w Kościele (por. GE 14), to jednak odnosi się ono w szczególny sposób do kapłanów. Tutaj wpisane jest w specyficzną duchowość pasterską, która wyraża się w bogactwie życia wewnętrznego właściwego prezbiterom. Ta duchowość, czyli kapłańska świętość, jest podstawowym darem, jaki ofiaruje on eklezjalnej wspólnotie Ludu Bożego. Nie oznacza to bynajmniej, że świętość, do jakiej są wezwani prezbiterzy, ma być subiektywnie większa od świętości, do której z racji

¹ FRANCISZEK, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości w świecie współczesnym (2018), tekst polski: Wydawnictwo M, Kraków 2018, nr 10 [dalej cyt. GE]; por. B. DROŻDŻ, *Świętość przedmiotem pastoralnego rozeznania*, „Teologia Praktyczna” 19(2018), s. 25-26.

² SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium* o Kościele (1964), tekst polski: *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań: Pallottinum 2002, nr 11 [dalej cyt. LG].

chrztu są powołani wszyscy wyznawcy Chrystusa. Świętość jest zawsze taka sama, choć wyraża się różnorodnie. Prezbiter jednak winien dążyć do niej nie tylko ze względu na konsekrację chrzcielną, lecz także z jeszcze innego powodu, a mianowicie, by odpowiedzieć na nową łaskę, która go upodobniła do Chrystusa – Głowy i Pasterza Kościoła³. W adhortacji apostołskiej *Pastores dabo vobis* czytamy:

Stwierdzenie Soboru: „Wszyscy chrześcijanie jakiegokolwiek stanu i zawodu powołani są do pełni życia chrześcijańskiego i do doskonałości miłości” odnosi się w sposób szczególny do kapłanów: są oni powołani nie tylko jako ochrzczeni, lecz również i zwłaszcza jako kapłani, to znaczy na podstawie nowej godności i według właściwych jej sposobów wypływających z sakramentu kapłaństwa⁴.

Sakrament święceń oznacza nie tylko przekazanie nowej misji w Kościele, lecz także nową konsekrację osoby, związaną z wrytym w toku sakramentalnego obrzędu znamieniem, będącym niezniszczalnym znakiem duchowym szczególnej przynależności do Chrystusa w tym, czym człowiek jest, i w tym, co robi. Wymóg ubogacenia prezbiterialnej duchowości wiąże się zatem z uczestnictwem w misji Chrystusa jako sprawcy odkupienia.

Planem Ojca – naucza Franciszek – jest Chrystus, a my w Nim. Ostatecznie to Chrystus miłuje w nas, ponieważ świętość chrześcijańska to nic innego, jak życie pełnią miłości. Dlatego miarą świętości jest to, jak wiele jest w naszym życiu z Chrystusa, oraz na ile, mocą Ducha Świętego, kształtujemy nasze życie na podobieństwo Jego życia. W ten sposób każdy święty jest orędziem, które Duch Święty bierze z bogactwa Jezusa Chrystusa i przekazuje Jego ludowi (GE 21).

Kapłańska świętość ma nie tylko walor osobisty, lecz także duszpasterski. Nadprzyrodzona owocność posługi prezbitera w bardzo istotnym zakresie zależy bowiem od tego, czy i w jakim stopniu jest on „żywym narzędziem zbawienia” (por. PDV 25). Podobnie zatem jak w odniesieniu do każdego chrześcijanina, tak i do prezbitera można odnieść następujące słowa adhortacji *Gaudete et exsultate*:

³ Por. M. POLAK, *Prezbiterologia pastoralna. Pastoralna tożsamość współczesnego prezbitera*, Poznań: Wydawnictwo UAM 2016, s. 87.

⁴ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Pastores dabo vobis* o formacji kapłanów we współczesnym świecie (1992), tekst polski Wrocław: Wydawnictwo TUM 1995, nr 19 [dalej cyt. PDV].

Ponieważ nie można zrozumieć Chrystusa bez Królestwa, które On przyniósł, twoja misja jest nierozzerwalnie związana z budowaniem tego Królestwa: „Szukajcie naprzód królestwa Bożego i jego sprawiedliwości” (Mt 6, 33). Twoje utożsamienie się z Chrystusem i Jego pragnieniami pociąga za sobą zobowiązanie do budowania wraz z Nim Królestwa miłości, sprawiedliwości i pokoju dla wszystkich. Sam Chrystus chce to przeżywać wraz z Tobą, we wszystkich niezbędnych wysiłkach i wyrzeczeniach, a także w radościach i w owocności, które ci oferuje. Dlatego nie uświęcisz siebie, nie powierzając siebie z ciałem i duszą, aby z tym zaangażowaniem dać z siebie to, co najlepsze (GE 25).

Nauczanie papieża Franciszka wpisuje się w posoborową wizję kapłańskiej świętości. Jej podstawy zawdzięczamy nauczaniu Vaticanum II. Wcześniej bowiem obowiązywał wzorzec typowo zakonny, który z upływem lat coraz trudniej dawał się pogodzić z wypełnianiem zadań pasterskich. Sobór Watykański II stwierdza zaś, że prezbiterzy powinni dochodzić do osiągnięcia właściwej sobie doskonałości na drodze umiłowania swojej pastoralnej misji: „Kapłani niech wzrastają poprzez codzienne sprawowanie swojej powinności w miłości Boga i bliźniego” (LG 41). „Prezbiterzy osiągną świętość w sposób im właściwy, wypełniając szczerze i niezmordowanie swe obowiązki w Duchu Chrystusowym”⁵. Misja nie jest elementem zewnętrznym i dodanym do konsekracji, ale stanowi jej istotne i zasadnicze przeznaczenie. W ten sposób nie tylko konsekracja, lecz także misja zostaje naznaczona przez Ducha Świętego i znajduje się pod Jego uświęcającym wpływem.

Czy Duch Święty może nas posłać do wypełnienia misji – czytamy w adhortacji *Gaudete et exultate* – a jednocześnie żądać, abyśmy od niej uciekali albo unikali poświęcenia się jej całkowicie, żeby zachować spokój wewnętrzny? Czasami odczuwamy pokusę, aby przenieść zaangażowanie duszpasterskie lub zaangażowanie w świecie na dalszy plan, tak jakby były one „rozproszaniem” na drodze uświęcenia i pokoju wewnętrznego. Zapominamy, że „to nie życie ma misję, ale że jest ono misją” (GE 27).

Tak było z Chrystusem. Tak było z Apostołami i z ich następcami. Tak jest również z całym Kościołem i posługującymi w nim prezbiterami. Wszyscy oni otrzymują Ducha Świętego jako dar i wezwanie do uświęcania się w ramach samej misji i poprzez jej wypełnianie.

⁵ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret *Presbyterorum ordinis* o posłudze i życiu kapłanów (1965), tekst polski: *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań: Pallottinum 2002, nr 13 [dalej cyt. PO].

Nie jest zdrowe miłowanie milczenia i unikanie spotkania z drugim – naucza papież Franciszek – pragnienie odpoczynku i odrzucanie działalności, szukanie modlitwy i umniejszanie posługi. Wszystko może zostać zaakceptowane i zintegrowane jako część naszego życia w tym świecie i włączone w drogę uświęcenia. Jesteśmy powołani do życia kontemplacją pośród działania i uświęcamy się w odpowiedzialnym i hojnym wypełnianiu naszej misji (GE 26).

Istnieje zatem wewnętrzny związek między duchowością prezbiterów i wykonywaniem powierzonych im zadań. Taki stan rzeczy w praktyce oznacza potrzebę integracji osobistego dążenia do świętości z sumiennie i gorliwie wykonywanym pastoralnym *ministerium*. To scalenie zaś może zaistnieć jedynie wtedy, gdy prezbiter w swoim pasterskim posługiwaniu wyznaczy prymat własnej osobie, stając się „pierwszym” wierzącym w słowo Boże, które głosi; „pierwszym” czerpiącym łaskę z sakramentów świętych, jakie sprawuje; a także „pierwszym” we wspólnocie wiernych, który służy, a nie panuje (por. PDV 26)⁶.

II. CHRZEŚCIJAŃSKI DAR RADOŚCI

Adhortacja apostołska *Pastores dabo vobis* wskazuje na dwa istotne wymiary tożsamości kapłana: ontologiczny i kairologiczny. Pierwszy z nich jest niezmienny. Kapłan bowiem – zarówno ten, który będzie żył w przyszłości, jak i współczesny – „[...] musi być podobny do Chrystusa. Jezus, żyjąc na ziemi, sam stał się doskonałym modelem kapłana i realizował kapłaństwo służebne, które jako pierwsi otrzymali Apostołowie. Ma ono trwać i odtwarzać się nieprzerwanie we wszystkich epokach historii” (PDV 7). Wymiar kairologiczny natomiast wyraża przekonanie, że

[...] równocześnie życie i posługa kapłana musi się dostosować do każdej epoki i każdego środowiska [...]. Dlatego musimy jak najbardziej otwierać się na światło Ducha Świętego, by rozpoznawać, dokąd zmierza dzisiejsze społeczeństwo, odkrywać jego głębokie potrzeby duchowe, określać konkretne i główne zadania oraz odpowiadające im metody duszpasterskie, by stosownie odpowiedzieć ludzkim oczekiwaniom (tamże).

Kościelne Magisterium, podejmując trud „ewangelicznego rozeznania” współczesnych wyzwań, które powinny motywować pastoralną posługę prezbitera, na pierwszym planie sygnalizuje potrzebę otwarcia się na dar chrze-

⁶ Por. M. POLAK, *Prezbiterologia*, s. 88-89.

ścijańskiej radości. Zauważył ją już papież Paweł VI, który w adhortacji apostolskiej *Gaudete in Domino* o radości chrześcijańskiej pragnął pobudzić serca wiernych Kościoła do zawierzenia ewangelicznej radości, która jest – jak się wyraził – „duchowym uczestnictwem w tej bezmiernej radości, boskiej i zarazem ludzkiej, jaka istnieje w sercu Jezusa Chrystusa uwielbionego”⁷. W tym dokumencie skierował też następujący apel do pełniących różne funkcje w Kościele, także do kapłanów:

Wszakże Lud nie może postępować naprzód, jeśli brakuje przewodników. Są nimi duszpasterze, teologowie, kierownicy duchowni, kapłani, a wreszcie ci wszyscy, co współpracują z nimi w należyтым ożywianiu chrześcijańskich wspólnot. Ich zadaniem jest wspomaganie swych braci w postępowaniu drogą ewangelicznej radości pośród rzeczy i spraw świata, z jakich składa się ich życie, a których nie mogą uniknąć⁸.

Podobne apele i zachęty są obecne również w nauczaniu kolejnych papieży – Jana Pawła II i Benedykta XVI. Jednak w szczególny sposób charakteryzują obecny pontyfikat papieża Franciszka, i to od samych jego początków. Najbardziej charakterystycznym rysem pasterskiej troski tego papieża o duchową dojrzałość prezbiterów jest wytrwałe i stanowcze przypominanie im, że najcenniejszą wartością, którą jako głosiciele Ewangelii winni są wiernym, jest radość.

Pan namaścił nas w Chrystusie olejem radości – zwracał się do kapłanów – a to namaszczenie zachęca nas do przyjęcia i przekazywania tego wielkiego daru: radości, kapłańskiej pogody ducha. Radość kapłana jest cennym darem nie tylko dla niego, ale także dla całego wiernego ludu Bożego: tego wiernego ludu, spośród którego kapłan zostaje powołany, by był namaszczony, i do którego jest posłany, by namaszczać⁹.

⁷ Por. PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Gaudete in Domino* o radości chrześcijańskiej (1975), tekst polski: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/gaudete_in_domino_09051975.html [dostęp: 13.12.2018], cz. II.

⁸ Tamże, cz. V. Podobne wezwanie zawiera kolejna adhortacja apostolska tegoż papieża – *Evangelii nuntiandi*: „Zachowajmy gorliwość ducha, pielęgnujmy słodką i pełną pociechy radość z ewangelizowania; nawet wtedy, kiedy trzeba zasiewać, płacząc. Miejmy taki zapal ducha – jaki miał Jan Chrzciciel, Piotr i Paweł, inni Apostołowie oraz owa rzesza godnych podziwu głosicieli Ewangelii przez cały ciąg dziejów Kościoła – jakiego by ani ludzie, ani rzeczy nie mogły przytłumić. Niech to będzie wielką radością nam, którzy poświęciliśmy swe życie”. PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi* o ewangelizacji w świecie współczesnym (1975), tekst polski: Wrocław: Wydawnictwo TUM 2001, nr 80.

⁹ FRANCISZEK, *Pan namaścił nas olejem radości*. Homilia (17.04.2014), „L’Osservatore Romano” (wyd. pol.) 35(2014), nr 5, s. 16.

Dopiero radość – zdaniem Franciszka – może pobudzić do moralnego życia. Bez radości bowiem nie ma prawdziwej moralności.

Wszystkie prawdy objawione – czytamy w adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* – pochodzą z tego samego Boskiego źródła i należy wierzyć w nie z tą samą wiarą, ale niektóre z nich są ważniejsze, ponieważ wyrażają bardziej bezpośrednio istotę Ewangelii. W tym fundamentalnym rdzeniu jaśniej piękno zbawczej miłości Boga objawionej w Jezusie Chrystusie, który umarł i zmarłwystała¹⁰.

Dopiero w kontekście tego radosnego orędzia „staje się jasne, że chrześcijańskie przepowiadanie moralne nie jest stoicką etyką; jest czymś więcej niż ascezą, nie jest zwykłą filozofią praktyczną ani katalogiem grzechów i błędów” (por. EG 38)¹¹.

Orędzie zbawienia, powierzone prezbiterom, jest orędziem radości. Stąd właśnie otrzymało ono miano Ewangelii, radosnej nowiny. „Ewangelia, w której jaśniej chwalebny Krzyż Chrystusa, zaprasza gorąco do radości” – stwierdza papież Franciszek, i dodaje: „Dlaczego i my nie mielibyśmy zanurzyć się w tym strumieniu radości?” (por. EG 5). Ten zaś „strumień radości” jest głównym nurtem chrześcijańskiego Objawienia (por. EG 5; GE 123-124). Nie oznacza to bynajmniej, że wyznaczenie prymatu w przepowiadaniu Ewangelii orędziu radości zaowocuje w każdym wypadku jego bezwarunkową akceptacją. Ewangeliczna radość jest radością paschalną. Dlatego też prawdziwej radości nie należy mylić z przelotnym doznaniem zaspokojenia i przyjemności, ale odnieść ją do drugiego człowieka i do wspólnoty¹².

Nie mówię tu o radości konsumpcyjnej i indywidualistycznej – stwierdza Franciszek – tak bardzo obecnej w niektórych dzisiejszych doświadczeniach kulturowych. Konsumpcjonizm jedynie obciąża serce. Może zapewnić przyjemności sporadyczne i przelotne, ale nie radość. Mam na myśli raczej tę radość, którą przeżywa się we wspólnocie, którą dzieli się z innymi, bo „więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu” (Dz 20,35), a „radosnego dawcę miłuje Bóg” (2 Kor 9,7) (GE 128)¹³.

¹⁰ FRANCISZEK, Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium* o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie (2013), tekst polski: Kraków: Wydawnictwo M 2013, nr 36 [dalej cyt. EG].

¹¹ Podobnie wyraża się papież Franciszek w adhortacji apostołskiej *Gaudete et exultate*. Rozpoczyna ją słowami: „«Cieszcie się i radujcie» (Mt 5, 12), mówi Jezus ludziom, którzy są prześladowani i poniżani ze względu na Jego sprawę” (GE 1).

¹² Por. B. DROŻDŻ, *Świętość*, s. 33-34.

¹³ Por. M. POLAK, *Prezbiterologia*, s. 104.

Radość prawdziwa, jako „radość doskonała”, rodzi się z przemienionego mocą wiary bólu. Oznacza zatem gotowość przyjęcia także tego, co trudne i przykre.

Istnieją chwile trudne – naucza Franciszek – czasy krzyża, ale nic nie może zniszczyć tej nadprzyrodzonej radości, która „dostosowuje się i zmienia, a zawsze pozostaje przynajmniej jako promyk światła rodzący się z osobistej pewności, że jest się nieskończenie kochanym, ponad wszystko”. Jest ona pewnością wewnętrzną, pogodą ducha pełną nadziei, dającą zadowolenie duchowe niemożliwe do zrozumienia według kryteriów świata (GE 125).

Do takiej radości kapłan jest zdolny tylko wtedy, gdy naprawdę wierzy, że życie nie jest absurdalnym zbiegiem przypadków, ale że ostatecznie jest kierowane przez sens, który nazywamy Bogiem. Aby dojść do takiej akceptacji, trzeba zazwyczaj odbyć długą drogę duchowego dojrzewania, którego nader istotnym wsparciem jest kościelne przepowiadanie ewangelicznego orędzia radości, jako że prawdziwa chrześcijańska radość w każdym wypadku „jest owocem Ducha Świętego” (Ga 5, 22)¹⁴. Głosiciele Ewangelii nie mogą o tym nie pamiętać, co powinno znaleźć wyraźne odzwierciedlenie w ich postawie (por. EG 10). Dlatego papież Franciszek woła pod ich adresem: „Nie pozwólm się okradać z radości ewangelizacji!” (EG 83)¹⁵.

III. MIŁOSIERDZIE SERCEM KAPŁAŃSKIEJ ŚWIĘTOŚCI

Duchowość prezbitera jest duchowością ewangeliczną, gdyż to właśnie zawarte w Ewangelii wyzwania Jezusa są jej źródłem. Te zaś dobitnie wskazują na to, że

[...] bycie świętym nie oznacza oczu jaśniejących w domniemanej ekstazie. Św. Jan Paweł II powiedział, „że jeśli nasze działania rzeczywiście mają początek w kontemplacji Chrystusa, to powinniśmy umieć Go dostrzegać przede wszystkim w twarzach tych, z którymi On sam zechciał się utożsamić”. Słowa z Ewangelii Mateusza (25, 35-36) „nie są jedynie wezwaniem do miłosierdzia: zawierają one głęboki sens chrystologiczny, który ukazuje w pełnym blasku tajemnicę Chrystusa”. W tym wezwaniu do rozpoznania Go w ubogich i cier-

¹⁴ Por. JAN PAWEŁ II, *Duch Święty źródłem prawdziwej radości*. Katecheza wygłoszona podczas śródowej audiencji generalnej (19.06.1991), w: *Wierzę w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela*, red. S. Dziwisz i in., Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1992, s. 37.

¹⁵ Por. M. POLAK, *Prezbiterologia*, s. 101-104.

piętych objawia się samo serce Chrystusa, Jego uczucia i najgłębsze decyzje, do których każdy święty próbuje się dostosować (GE 96).

Te wymagania Jezusa skłaniają papieża Franciszka do sformułowania bardzo wyraźnego wyzwania dotyczącego chrześcijańskiej świętości. „Pan powiedział nam bardzo wyraźnie – stwierdza Franciszek – że świętości nie można zrozumieć ani przeżywać, pomijając te Jego wymagania, ponieważ miłosierdzie jest bijącym sercem Ewangelii” (GE 97)¹⁶.

Encyklika Jana Pawła II *Dives in misericordia* daje wyraz przekonaniu, że niepokojący obraz współczesnego pokolenia jest w gruncie rzeczy jeszcze w pełni i do końca nieuświadomionym wołaniem o Boże miłosierdzie, które „w sposób szczególny daje o sobie znać [...] w zetknięciu się z całą historyczną ludzką kondycją, która na różne sposoby ujawnia ograniczoność i słabość człowieka zarówno fizyczną, jak i moralną”¹⁷. Prawem i obowiązkiem Kościoła jest zadbać o to, by to wołanie o Boże miłosierdzie zostało w całej rozciągłości uświadomione. Należy podkreślić, że eklezjalna „opcja na rzecz ubogich” nie może być traktowana jako swego rodzaju „dodatek” do pełnionej przez Kościół misji ewangelizacyjnej. „Ewangelia miłosierdzia” stanowi do tego stopnia podstawową treść orędzia mesjańskiego Chrystusa oraz siłę konstytutywną jego posłannictwa, że trzeba dla niej znaleźć uprzywilejowane miejsce we wszystkich wymiarach kościelnego posługiwania¹⁸. Wobec powyższego pastoralna odpowiedź Kościoła na wołanie współczesnego świata o Boże miłosierdzie bezapelacyjnie wymaga nie tylko nowych przymysłów i nowego zaangażowania, lecz także nowej duchowości miłosierdzia, uczynienia miłosierdzia sercem chrześcijańskiej, a w szczególności – kapłańskiej świętości.

Warto w tym miejscu zauważyć, że papież Franciszek w adhortacji *Gaudete et exsultate* wskazuje na dwa aspekty miłosierdzia. Jest ono „[...] daniem, pomaganiem, służbą innym, a także przebaczeniem, zrozumieniem. Św. Mateusz podsumowuje to złotą zasadą: „Wszystko więc, co będziecie chcieli, żeby wam ludzie czynili, i wy im czyńcie!” (7, 12). Katechizm przypomina nam, że prawo to powinno być stosowane „[...] we wszystkich przypadkach, zwłaszcza gdy człowiek spotyka się z sytuacjami, które czynią sąd

¹⁶ Por. W. PRZYGODA, *Duszpasterz służą miłosierdzia według nauczania papieża Franciszka*, „Roczniki Teologiczne” 65(2018), z. 6, s. 87-90.

¹⁷ Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika *Dives in misericordia* o Miłosierdziu Bożym (1980), tekst polski: Poznań: Pallottinum 2015, nr 3 [dalej cyt.: DiM].

¹⁸ Por. W. KASPER, *Miłosierdzie – klucz do chrześcijańskiego życia*, tłum. R. Zajączkowski, Poznań: Wydawnictwo Świętego Wojciecha 2014, s. 175.

moralny mniej pewnym i utrudniają decyzję” (GE 80). Stwierdzenie to ma dla duchowości prezbitera dwojakie konsekwencje. Najpierw dotyczy sposobu jego życia związanego z korzystaniem z dóbr doczesnych. Łączy się to z otwarciem się kapłana na wezwanie Chrystusa do naśladowania Go na drodze ewangelicznego ubóstwa (por. PO 17; PDV 30).

Zaproszenie do wkroczenia na drogę ewangelicznego ubóstwa jest skierowane do całego Kościoła w tym sensie, że wszyscy wyznawcy Chrystusa powinni wykazywać ducha ubóstwa, to znaczy zachowywać wewnętrzny dystans wobec dóbr ziemskich, warunkujący gotowość dzielenia się tymi dobrami z cierpiącymi niedostatek. Jeśli chodzi o prezbitery, to – ze względu na ich sakramentalne upodobnienie do Chrystusa Głowy i Pasterza Kościoła – ewangeliczne ubóstwo nabiera ponadto – jak wyraził się Jan Paweł II – „ścisłego charakteru «pastoralnego»” (por. PDV 30)¹⁹. W tej – pastoralnej – perspektywie wchodzi zaś w grę nie tylko wspomniana gotowość dawania świadectwa duchowi ubóstwa, lecz także – a nawet przede wszystkim – bezinteresowność duszpasterska, wykluczająca jakiegokolwiek kompromisy między „służbą Bogu” a „służbą mamonie” (por. Mt 6, 24; PDV 30)²⁰.

Papież Franciszek, opisując charakter świętości chrześcijańskiej, wskazuje także na znaczenie pełnienia uczynków miłosierdzia. Przywołując postać św. Matki Teresy z Kalkuty, stwierdza: „Kto naprawdę chce swoim życiem oddać chwałę Bogu, kto naprawdę pragnie się uświęcić, aby jego życie oddawało cześć Świętemu, jest powołany do umartwiania się, poświęcania i trudzenia się, starając się żyć uczynkami miłosierdzia” (GE 107). Pastoralna służebność wobec „Ewangelii miłosierdzia” nie może przecież zostać ograniczona wyłącznie do jej profetycznego głoszenia i uobecniania w liturgicznych misteriach. Charytatywne przesłanie Kościoła, jeśli ma być w pełni wiarygodne, musi znaleźć stosowne odzwierciedlenie w pastoralnej praktyce i w kościelnej kulturze miłosierdzia (por. DiM 14)²¹.

Drugim aspektem miłosierdzia jako serca kapłańskiej świętości jest przebaczenie. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na posługę kapłana w konfesjonale, stanowiącą najbardziej elementarne misyjne „wyjście” z orędziem Bożego miłosierdzia ku tym, którzy „mają się źle” (por. Mt 9,

¹⁹ Por. M. POLAK, *Prezbiterologia*, s. 100.

²⁰ Por. także: JAN PAWEŁ II, *Prezbiter i dobra doczesne*. Katecheza wygłoszona podczas śródowej audiencji generalnej (21.07.1993), w: *Wierzę w Kościół, jeden, święty, powszechny i apostołski*, red. S. Dziwisz i in., Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1996, s. 318-323.

²¹ Por. W. KASPER, *Miłosierdzie*, s. 183.

12)²². W ramach tej posługi „otwiera się odpowiednia przestrzeń dla Bożego miłosierdzia wobec grzechu człowieka, który się nawraca, oraz do wyrozumiałości wobec ludzkiej słabości”²³.

Jakież skarby łaski – naucza Jan Paweł II – prawdziwego życia i promieniowania duchowego splotywałyby na Kościół, gdyby każdy kapłan okazywał się gorliwy, gdyby każdy dołożył wszelkich starań, by nigdy wskutek niedbałości czy pod innymi pozorami nie zabrakło go na spotkaniu z wiernymi w konfesjonale²⁴.

Benedykt XVI dał wyraz przekonaniu, że „nowa ewangelizacja” zaczyna się nie gdzie indziej, tylko w konfesjonale, bo nawrócenie serca „jest «siłą napędową» wszelkiej reformy”, a jako takie staje się też „prawdziwą siłą ewangelizacyjną”²⁵. Zależy to jednak nie tylko od dyspozycyjności spowiedników, ale i od tego, czy i w jakim stopniu okażą się oni zwiastunami Bożego miłosierdzia. Jan Paweł II mówił o potrzebie „wyrozumiałości wobec ludzkiej słabości” (por. VS 104) i tłumaczył, że jakkolwiek taka postawa „nie oznacza nigdy zniekształcenia ani zafałszowania miary dobra i zła w celu dostosowania jej do okoliczności” (por. VS 104), to jednak zakłada ona również „głęboki i szczerzy szacunek, ożywiony cierpliwością i ufną miłością, jakiej stale potrzebuje człowiek na swej drodze moralnej, często uciążliwej na skutek trudności, słabości i bolesnych sytuacji” (por. VS 95)²⁶. Prymat miłosierdzia w kościelnej posłudze spowiedniczej nie przekreśla odnotowanej również na kartach Pisma Świętego prawdy o sprawiedliwości. Papież Franciszek naucza:

Ponieważ „miłosierdzie to nie jest tylko działanie Ojca, lecz staje się kryterium pozwalającym zrozumieć, kim są Jego prawdziwe dzieci. Jest ono architrawem, na którym wspiera się życie Kościoła”. Pragnę raz jeszcze podkreślić, że choć miłosierdzie nie wyklucza sprawiedliwości i prawdy, to „trzeba przede wszystkim powiedzieć, że miłosierdzie jest pełnią sprawiedliwości i najjaśniejszą manifestacją” prawdy Bożej. Jest ono kluczem do nieba (GE 105).

²² Por. W. PRZYGODA, *Duszpasterz służą miłosierdzia*, s. 85-87.

²³ Por. JAN PAWEŁ II, *Encyklika „Veritatis splendor” o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła* (1993), tekst polski: Wrocław: Wydawnictwo TUM 1998, nr 104 [dalej cyt. VS].

²⁴ JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia” o pojednaniu i pokucie w dzisiejszym posłannictwie Kościoła* (1984), tekst polski: Wrocław: Wydawnictwo TUM 1999, nr 29.

²⁵ Por. BENEDYKT XVI, *Spowiedź sakramentalna siłą nowej ewangelizacji*. Przemówienie do uczestników kursu dla spowiedników (9.03.2012), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 33(2012), nr 5, s. 47-48.

²⁶ Por. M. POLAK, *Prezbiterologia*, s. 79.

W kontekście świętości kapłańskiej te dwa aspekty miłosierdzia, jakimi są „dawanie i przebaczenie”, stanowią – zdaniem papieża Franciszka –

[...] próbę odzwierciedlenia w naszym życiu malutkiego odblasku doskonałości Boga, który obficie daje i przebacza. Dlatego w Ewangelii św. Łukasza nie znajdujemy słów „bądźcie doskonali” (Mt 5, 48), ale: „Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny. Nie sądźcie, a nie będziecie sądzeni; nie potępiajcie, a nie będziecie potępieni; odpuszczajcie, a będzie wam odpuszczone; dawajcie, a będzie wam dane” (por. 6, 36-38).

Następnie Łukasz dodaje coś, czego nie można pomijać:

„Odmierzam wam bowiem taką miarą, jaką wy mierzycie” (6, 38). Miarą, jakiej używamy, aby zrozumieć i wybaczyć zostanie zastosowana do nas samych, aby nam przebaczyć. Miarą, jaką stosujemy, by dawać, zostanie zastosowana do nas w Niebie, aby nam wynagrodzić. Nie wolno nam o tym zapomnieć (GE 81).

*

Duchowość kapłańska, której sercem jest świętość, powinna być rozpatrywana w kontekście wspólnego wszystkim chrześcijanom powołania do świętości oraz uwzględniać specyfikę sakramentalnego obdarowania prezbiterów. Niezmienna istota kapłańskiej świętości, wyrażająca się w naśladowaniu w mocy Ducha Świętego Jezusa i dążąca do zażyłej, głębokiej komunii z Nim, ma też określone cechy, które wynikają z przestrzenno-czasowych uwarunkowań, w których kapłan realizuje swoją misję. Te cechy wynikają z ewangelicznego rozeznania „znaków czasu”. Opierając się na współczesnym nauczaniu Kościoła, za najważniejsze cechy kapłańskiej świętości można dzisiaj uznać: jej pastoralny charakter, radość oraz miłosierdzie.

BIBLIOGRAFIA

- BENEDYKT XVI, Spowiedź sakramentalna siłą nowej ewangelizacji. Przemówienie do uczestników kursu dla spowiedników (9.03.2012), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 33(2012), nr 5, s. 47-48.
- DROŻDŻ Bogusław, Świętość przedmiotem pastoralnego rozeznania, „Teologia Praktyczna” 19(2018), s. 25-37.
- FRANCISZEK, Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium” o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie (2013), tekst polski: Kraków: Wydawnictwo M 2013.

- FRANCISZEK, Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate” o powołaniu do świętości w świecie współczesnym (2018), tekst polski: Kraków: Wydawnictwo M 2018.
- FRANCISZEK, Pan namaścił nas olejem radości. Homilia (17.04.2014), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 35(2014), nr 5, s. 14-16.
- JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis” o formacji kapłanów we współczesnym świecie (1992), tekst polski: Wrocław: Wydawnictwo TUM 1995.
- JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia” o pojednaniu i pokucie w dzisiejszym posłannictwie Kościoła (1984), tekst polski: Wrocław: Wydawnictwo TUM 1999.
- JAN PAWEŁ II, Duch Święty źródłem prawdziwej radości. Katecheza wygłoszona podczas śródowej audiencji generalnej (19.06.1991), w: Wierzę w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela, red. S. Dziwisz i in., Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1992, s. 35-39.
- JAN PAWEŁ II, Encyklika „Dives in misericordia” o Miłosierdziu Bożym (1980), tekst polski: Poznań: Pallottinum 2015.
- JAN PAWEŁ II, Encyklika „Veritatis splendor” o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła (1993), tekst polski: Wrocław: Wydawnictwo TUM 1998.
- JAN PAWEŁ II, Prezbiter i dobra doczesne. Katecheza wygłoszona podczas śródowej audiencji generalnej (21.07.1993), w: Wierzę w Kościół, jeden, święty, powszechny i apostolski, red. S. Dziwisz i in., Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1996, s. 318-323.
- KASPER Walter, Miłosierdzie – klucz do chrześcijańskiego życia, tłum. R. Zajączkowski, Poznań: Wydawnictwo Świętego Wojciecha 2014.
- PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi” o ewangelizacji w świecie współczesnym (1975), tekst polski: Wrocław: Wydawnictwo TUM 2001.
- PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska „Gaudete in Domino” o radości chrześcijańskiej (1975), tekst polski: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/gaudete_in_domino_0905_1975.html [dostęp: 13.12.2018].
- POLAK Mieczysław, Prezbiterologia pastoralna. Pastoralna tożsamość współczesnego prezbitera, Poznań: Wydawnictwo UAM 2016.
- PRZYGODA Wiesław, Duszpasterz służą miłosierdzia według nauczania papieża Franciszka, „Roczniki Teologiczne” 65(2018), z. 6, s. 75-93.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret „Presbyterorum ordinis” o posłudze i życiu kapłanów (1965), tekst polski: Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, Poznań „Pallottinum” 2002.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna „Lumen gentium” o Kościele (1964), tekst polski: Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, Poznań: „Pallottinum” 2002.

CECHY ŚWIĘTOŚCI PREZBITERA
W ŚWIETLE ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ
GAUDETE ET EXSULTATE PAPIEŻA FRANCISZKA

Streszczenie

Jednym z ważnych tematów, który został podjęty na II Soborze Watykańskim, była posługa i życie prezbitera. To nauczanie znalazło recepcję i rozwinięcie w wielu wypowiedziach posoborowych papieży. Ukazują one zarówno istotę bycia kapłanem, jak i uwarunkowania jego posługi we współczesnym świecie. Z tych dwóch przesłanek – ontologicznej i kairologicznej – można wyprowadzić wnioski, które dotyczą pastoralnej posługi kapłana. Jednym z nich jest stwierdzenie

nie, że działalność kapłana powinna wypływać z określonej duchowości. Niniejszy artykuł podejmuje próbę przedstawienia charakterystycznych cech duchowości współczesnego prezbitera w świetle posoborowego nauczania Kościoła, ze szczególnym uwzględnieniem adhortacji apostołskiej papieża Franciszka *Gaudete et exsultate* o powołaniu do świętości we współczesnym świecie. Te cechy to: pastoralny charakter świętości, radość oraz miłosierdzie.

Słowa kluczowe: prezbiter; świętość; radość; miłosierdzie; nauczanie Kościoła.